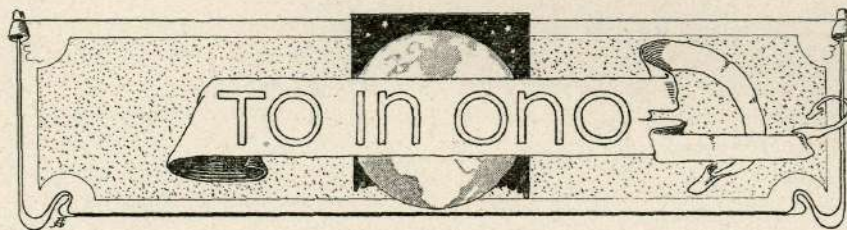

slovaque“ priča o globokem proučevanju slovaškega ljudstva. Obsega enajst poglavij, katerih napisi so vzeti iz češko-slovaških melodij poleg izdaje M. Kaske in Kovařovica. Glavna junakinja tega romana je slovaška mladenka Anica, preprosto in ljubo dekle. Vse druge osebe bravca iznenadijo po svoji nežnosti ali obenem po nedostatku moči in odločnosti. Dejanje romana se vrši deloma na Slovaškem, deloma na Dunaju in končno v Pragi ob času narodopisne razstave. Zanimivo je, da pisatelj Ritter, ki je drugače zelo skeptičen, imenuje češko-slovansko narodopisno razstavo v Pragi — odkritje češko-slovanskega sveta. Na mnogih

stranéh opisuje, kako madjarstvo in nemštvo pogubno zatirata slovanski živelj na Avstrijskem. Pisatelj seveda govori le v okviru umetniških opisov. Francoski pisatelj je brez vseh predsodkov in ne more se mu očitati šovinizem. Knjiga Ritterjeva je pisana v zlogu, v katerem so besede francoske, duh in značaj pa je popolnoma slovaški. Kakor nobena moderna francoska povest ni brez pikantnosti, tako tudi ta knjiga — ni brez vse take primesi. Navzlic temu je roman Ritterjev, kakor trdi inače strogi kritik mesečnika „Mercur de France“, „construit selon toutes les règles du meilleur art symbolique.“
Fr. Štingl.

Kot prilogo prinašamo v tej številki fotografsko podobo krasne Donnerjeve skupine „Žalostna Mati božja“. Sloveči kipar Rafael Donner (1692—1741), čigar kolosalni vodnjak na dunajskem „Novem trgu“ je vsakemu obiskovalcu Dunaja znan, je ustvaril tudi več jako lepih cerkvenih del, ki so pa bila dosedaj razmeroma malo znana, ker so raztresena po raznih cerkvah in ker ni bilo primernih reprodukcij. Med najbolj znamenita nabožna dela Donnerjeva spada pa njegova „Pietà“ — „Žalostna Mati božja“. Kompozicija je naravnost krasna, izvršitev mojstrska. Veščaki na umetniškem polju so danes mnenja, da je Donnerjeva „Pietà“ najlepše cerkveno delo, ki se v Avstriji nahaja. Naučno ministrstvo je dalo sedaj napraviti mavčne odlivke od te prelepe skupine in je obdarilo ž njo razne umetniške zavode. En odlivke je poslalo tudi ljubljanski c. kr.

umetno-obrtni strokovni šoli, kjer se je skupina, imajoča približno dve tretjini naravne velikosti, primerno postavila v šolskih prostorih. Ravnatelj c. kr. umetno-obrtno strokovne šole, g. Ivan Šubic, nas je opozoril na to krasno delo in nam tudi dovolil, da smo priredili reprodukcijo. Skupina je harmonična; podobe so sicer predmetu primerno žalostne, a vendar graciozne in lahke. Mojstrsko je izdelano Kristusovo telo. Umetnik se je ogibal vsakemu pretiravanju in tako ustvaril mojstrsko skupino.

Na Gregorijev večer — uvodna vinjeta Žmitkova — nam kaže prizor iz narodnega življenja. Na več krajih naše domovine imajo navado, da na ta večer izpuščajo na deščici lučice po vodi, ki plovejo dalje in dalje med vrbami in travniki, med grmiči in ob tratah, dokler ne pogasnejo. Odkod ta običaj? Ali je spomin na stare čase, ko so še slavili dnevno luč, ki začenja ob tem času rasti in napoveduje, da pride kmalu svetla pomlad? Naš umetnik je ta ljudski običaj predočil v lepi, simbolični skupini. Papeška tiara spominja sv. Gregorija Velikega, katerega god praznujemo dné 12. marca. Letos je tisočtristoletnica njegove smrti. Bil je velik kot pisatelj in vladar, znan še zlasti kot glasbenik; od njega se imenuje cerkveno petje „gregorijanski koral“.

Pred nevihto (stran 169.) je krepak prizor iz življenja. Hči hoče po svetu, kovčeg je pripravljen, oče ne ve ničesa. Kaj ji je glavo zmešalo, da beži izpod domačega krova? Oče jo zaloti, ko je že oblečena v potni obleki. Tu stoji, oče pa stisne pest

in jo trdo položi na mizo. To je trenutek — pred nevihto. Glejte očeta, kako so mišice jezno napete! Takoj bo pest udarila po mizi, in trdi, odločni mož bo izrekel besedo težko in resno. Kot uničena in vendar kljubovalna stoji hči pred njim, pričakuje zasluzenega očitjanja . . .

Ob 150letnici Vegovega rojstva.

(Rojen 23. marca 1754.)

„Dom in Svet“ IV. l. 1891. je prinesel jednat životopis z Vegovo podobo iz peresa njegovega vernega častivca, rajnega dr. Fr. Lampeta blagega spomina. Razun tega so se ga pa spominjali še mnogi životopisci, in ob priliki 100letnice njegove smrti so pisali o njem razni listi že toliko, da vsakdo lahko ve, kdo in kaj je baron Jurij Vega.

Poglejmo torej ob 150letnici Vegovega rojstva, kdo se je vse v teku stoletja zanimal za Vega in kdo je kaj pisal o njem?

Vsled izredne hrabrosti je bil Vega predobro znan v vsej avstrijski armadi in državi. Njegova učena matematična dela so širila njegovo slavo čez meje naše države.

Ko se je l. 1794. mudil v Stuttgartu, ga najdemo pri „filozofski mizi“, okoli katere so se zbirali: Schiller, Fichte, Arend iz Petrograda, Krodow, profesor Petersen i. dr. O tem piše več prof. dr. Vrečko v spodaj omenjenem životopisu.

Po Vegovi smrti je živel njegov spomin dalje v njegovih spisih. Saj so njegove logaritmično-trigonometrične tabule že doživele 75. izdajo. Kot junak je zapisan z zlatimi črkami med vitezi reda Marije Terezije in v avstrijski zgodovini.

Že l. 1838. so objavila „Izvestja kranjskega deželnega muzeja“ Vegova izpričevala o slavnih činih na bojnem polju. Vega je namreč poleg svojih matematičnih del pošiljal tudi ta izpričevala kranjskim deželnim stanovom, ki so ga v svoji seji dne 26. novembra 1801. imenovali za svojega sočlana.

Vegovo ime se častno omenja v letnih poročilih raznih znanstvenih društev, katerih član je bil naš rojak, dalje ga najdemo v vseh naučnih slovnih (gl. Spomenik 1883).

Na podlagi muzejskih „Izvestij“ in drugih podatkov je objavil prvi ravnatelj kranjske realke profesor Mih. Peternel v realnem letopisu l. 1854., torej ob stoletnici Vegovega rojstva, precej temeljito biografijo.

Oba imenovana spisa izpodbujata rojake, naj postavijo slavnemu in zaslužnemu možu dostojen spomenik.

O njem piše Dimic v „Zgodovini Kranjske“; omenja ga Šuman v knjigi „Die Slovenen“. Tudi „Novice“ se ga spominjajo l. 1854. Več pišejo „Novice“ o Vegu l. 1865., ko se je vršila v njegovem

rojstnem kraju lepa „Vegova slavnost“, pri kateri so obesili na rojstno hišo leseno desko z napisom, v bližnjo svetokriško cerkvico pa vzdali železno ploščico (30 cm široko in 15 cm visoko).

I. A. Grunertov „Archiv für Mathematik und Physik“, 25. decembra l. 1855., piše o do tedaj tako skrivnostni Vegovi nesrečni smrti, na podlagi izvrstnega pariškega lista: „Nouvelles annales Mathématiques“ (Avril 1855), ki ga je izdajal O. Terquem. „Kako je umrl baron Jurij Vega“, je poročal ob 100letnici Vegove smrti leta 1902. tudi „Dom in Svet“.

Dr. I. Hirtenfeld je izdal l. 1857. delo: „Der Maria Theresien-Orden und seine Ritter.“ V njem opisuje tudi barona Vega, toda proglašga ga za — Španca, česar do tedaj ni še nihče o Vegu trdil. In vendar so za časa prve izdaje Vegove biografije (1838) še živeli možje, ki so Vega osebno poznali.

Dav. Trstenjak navaja v „Zori“ l. 1874. Vegova matematična dela. Omenja ga tudi „Kres“ l. 1882.

Prelep in natančen Vegov življenjepis nam je podal prof. Fr. Hauptmann v „Spomeniku Slovenske Matice“ leta 1883. Tam poudarja nasproti dr. Hirtenfeldu, da je Vega čiste slovenske krvi.

Čez dve leti je izdal precej natančen Vegov življenjepis prof. dr. A. Vrečko v „Letnem poročilu drž. gimnazije v Brnu“, v katerem pa proti Hauptmannu trdi in dokazuje, da je Vega potomec nekega španskega vojaka, ki je z mnogimi drugimi Španci stopil v službo cesarja Karola VI. Vrečko podpira svoj precej zapeljivi dokaz tudi s sledečim poročilom: „Okoli l. 1830. je poslal nadvojvoda Ludovik, tedanji topničarski generalni ravnatelj, dva topničarska častnika v rojstni kraj slavnega matematika, ki naj bi poizvedovala po še živelih njegovih sorodnikih. Ta dva sta pa našla samo eno staro ženico („eine Muhme Vegas“), ki je vedela o svojem bratrancu le nekaj malega povedati. Nekateri častniki, ki so prišli 20 let pozneje (l. 1853.) v tiste kraje, so našli le nekaj malo sledi že prvotno negotovega izročila o Vegu. Le posamezni starci so se spominjali Vegovega imena.“ Vrečko pa je pozabil povedati, da je Sv. križ daleč v hribih, kjer nihče ne zna nemškega, častniki pa gotovo niso znali slovenščine. Naj bi se bili potrudili naprej v Moravče! Vrečkova trditev se tudi kaj slabo vjema s tem, kar se je godilo pri Sv. križu l. 1865. ob Vegovi slavnosti.

L. 1877. je izdal Gerhard knjigo „Geschichte der Mathematik“. Ta učenjak pa Vega niti ne omenja! Ko bi bil Vega Nemeč ali Španec, bi mu bil gotovo prepeval slavo.

Da bi enkrat za vselej zavrnil one pristranske biografe, ki velikega Vega ne privoščijo nam Slovencem, in da bi ovrgel mnenje o njegovem španskem pokoljenju, je prof. Hauptmann leta 1900. natančno